

JEAN MARIE DELAVAY

1838—1895

DOOR

H. J. VENEMA

Wat weet ons volk toch weinig van hen, die vaak ten koste van uiterste krachtsinspanning, zoo niet van hun leven, bijgedragen hebben tot verrijking van het materiaal, dat de bouwstoffen leveren moet voor de tuinarchitectuur, een kunst, die wel is waar nog veel te weinig erkenning geniet, maar waarin evenzeer een machtige scheppingsdrang tot uiting kan komen als in elke andere kunstzinnige daad. Natuurlijk weet ik heel goed, dat de plantenverzamelaars gedreven worden door een anderen impuls, dan alleen maar door de behoefte om ons sortiment planten te vergrooten. Maar dit mag de onbekendheid met het werk dezer ontdekkingsreizigers, welke we algemeen aantreffen bij kweekers en plantenliefhebbers, toch niet verontschuldigen. Hun moeite kan niet beter beloond worden, dan door ons vertrouwd te maken met de planten, die zij invoerden. Het respect voor hen, en daardoor onze liefde voor de planten, kan groeien, door een blik te slaan in hun leven.

Er is op dit gebied naar mijn meening een gaping in onze tuinbouwliteratuur. We bezitten wel boeken over tuinarchitectuur en haar beoefenaren. Maar daarnaast mag mijns inzien niet ontbreken kennis van den invoer van planten en van haar verzamelaars. Ik meen daarom goed te doen, nu en dan op dit vrijwel geheel onbekende terrein der cultuurhistorie de aandacht te vestigen, door af en toe eens te verwijlen bij het leven dezer pioniers. We openen de reeks met den missionaris DELAVAY.

DELAVAY werd geboren in Abondance (Frankrijk) in 1838. In 1867 werd hij als geestelijke uitgezonden naar China. Daar verkondigde hij vele jaren het Evangelie in de provincie Kuang tung. Het is vrijwel zeker, dat hij reeds in deze periode wilde planten verzamelde. Tijdens een verloftijd in zijn vaderland, bracht een ander beroemd fransch verzamelaar, ARMAND DAVID geheeten, hem in kennis met A. FRANCHET, verbonden aan het Museum voor Natuurlijke Historie te Parijs. Dat was in 1881. DELAVAY beloofde aan FRANCHET, voortaan alle plantencollecties, welke hij zou maken, naar dit Instituut in Parijs te zenden. Deze belofte is hij op voorbeeldige wijze nagekomen. DELAVAY werd namelijk in 1882 opnieuw naar China uitgezonden. Zijn nieuwe standplaats lag evenzeer in de provincie Yunnan en wel in het toen nog geheel onbekende N.W. deel daarvan, een zeer moei-

lijk begaanbaar bergland. Na in Shanghai gearriveerd te zijn, werd de reis aanvankelijk voortgezet door per stoomboot de rivier Yang tze op te stoomen en verder per roeiboot met hulp van de bewoners, die langs deze rivier wonen. Dat was in Maart en April 1882. 21 April ging hij aan land en trok thans in Z.W.-richting langs de gewone route naar Yunnan-sen, de hoofdstad der provincie, waar hij begin Juni aankwam. Daar bleef hij eenigen tijd. Begin Juli kwam hij ten slotte op zijn standplaats aan. Gedurende zijn geheele reis door Hupeh, Szechuan en Yunnan heeft hij planten verzameld. Maar het belangrijkste gebied, dat hij meer dan tien jaren lang in alle richtingen doorkruist heeft, ligt ten W., N. en N.O. van een groot meer in de buurt van Talifu. In 1888 werd hij door de pest getroffen; langen tijd leed hij aan de gevolgen van deze ziekte. Na tien jaren, waarin intensief verzameld werd, ging hij naar zijn vaderland terug. Op dezen terugtocht in 1892 werd hij gedeeltelijk verlamd. Zijn geheele verdere leven heeft hij de naweeën daarvan gevoeld. Ondanks dat, keerde hij tegen het eind van 1893 naar China terug. Opnieuw was de provincie Yunnan het doel van zijn reis. Toen hij de N.O. hoek dezer provincie bereikt had, noodzaakte zijn zwakke gezondheid hem tot een rustperiode van 6 maanden in het missiehuis te Long ki. Ondanks zijn zoo ondermijnde gezondheid, bleef hij voortgaan met planten te verzamelen, daarin bijgestaan door inlandsche verzamelaars. Pas 5 Februari 1895 bereikte hij de hoofdplaats der provincie, om ten slotte het dorp te bereiken, dat hem als nieuwe standplaats aangewezen was. Daar stierf hij 30 December 1895.

Er schijnt van DELAVAY geen afbeelding te bestaan. Prof. Dr L. GERMAIN schreef mij tenminste, dat de bibliotheek van het Museum National d'Histoire naturel geen afbeelding bezat en dat het buitengewoon moeilijk zou zijn er een te vinden.

BRETSCHNEIDER schat het gebied, dat door DELAVAY geëxploreerd is, op ongeveer 5400 km². Het Natuurhistorisch museum te Parijs kreeg in de jaren 1883-1896 van DELAVAY niet minder dan 200.000 vel herbariummateriaal, afkomstig van ruim 4000 soorten. Volgens FRANCHET zouden van die 4000 soorten voor dien tijd niet minder dan 1500 nieuw zijn voor de wetenschap, gedeeltelijk zelfs behooren tot nieuwe geslachten. Het materiaal moet door hem zeer volledig verzameld zijn; in 't algemeen zijn steeds bloemen en vruchten aanwezig.

In sommige delen van Yunnan ging het verzamelen van planten met groote moeilijkheden gepaard. Niet alleen was het terrein in die gevallen uiterst moeilijk begaanbaar, maar ook het klimaat was zeer ongunstig voor het verkrijgen van behoorlijk herbariummateriaal. De overvloedige regens en de weinige uren zonneshijn berokkenden vaak ernstig schade aan de

reeds bijeen gebrachte collecties. Zijn laatste collectie bijvoorbeeld vervaardigde DELAVAY in den N.O. hoek tijdens een verblijf van zes maanden aldaar. Zij omvatte niet minder dan 1200 soorten; daarvan bereikten slechts 750 soorten in goeden staat het Museum voor Natuurlijke Historie in Parijs.

Het terrein, dat DELAVAY exploreerde, was op de geografische kaarten in die dagen nog een witte plek. Nu had hij op de labels van de verzamelde planten steeds nauwkeurig aanteekening gehouden van de vindplaats. Daar deze tallooze détails van plaatsen, bergen, rivieren, etc. op de toenmalige kaarten ontbraken, verzocht BRETSCHEIDER hem in 1894 al deze geografische bijzonderheden op een toegezonden kaart te willen invullen. Daaraan heeft DELAVAY met groote welwillendheid voldaan. Het behoeft nauwelijks betoogd te worden, hoe daardoor zijn werk in waarde gestegen is.

Behalve herbariummateriaal zond DELAVAY ook rijpe zaden naar Parijs. Daaruit zijn vele nieuwe en belangwekkende planten gekweekt.

In de hieronder volgende tabel vindt de lezer een lijst van houtige gewassen, welke door DELAVAY aan de wetenschap toegevoegd zijn en welke alle door FRANCHET beschreven werden. Aan het eind van dit artikel is een lijst van publicaties opgenomen, waaraan deze gegevens ontleend zijn.

Acacia Delavayi FRANCH. Pl. Delav., 194.	Clematis chrysocoma FRANCH. Bull. Soc. bot. XXXIII, 362, 1886; Pl. Delav., 1889, 4.
Acanthopanax evodiaefolius FRANCH. Journ. de Botan., 306, 1896.	- Delavayi FRANCH. Bull. Soc. bot. XXXIII, 360, 186; Pl. Delav., 1.
Acer Paxii FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 464, 1886; Pl. Delav. 144, tab. 31.	- fasciculiflora FRANCH. Pl. Delav., 5.
Aralia stipulata FRANCH. Journ. de Botan. 304, 1896.	- yunnanensis FRANCH. Bull. Soc. bot. XXXIII, 361, 1886; Pl. Delav., 3.
- tomentilla FRANCH. Journ. de Botan., 304, 1896.	Clethra Delavayi FRANCH. Journ. de Bot., 370, 1893.
- yunnanensis FRANCH. Journ. de Botan., 303, 1896.	Colutea Delavayi FRANCH. Pl. Delav., 158, t. 38.
Berberis acuminata FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 387, 1886; Pl. Delav., 38.	Cornus quinquenervis FRANCH. Journ. de Bot., 307, 1896.
- dictiophylla FRANCH. Pl. Delav., 39, tab. 11.	Cotoneaster angustifolia FRANCH. Pl. Delav., 221 (= Pyracantha angustifolia SCHNEID.).
- pallens FRANCH. Pl. Delav., 1889, 36.	- coriacea FRANCH. Pl. Delav., 222.
- pruinosa FRANCH. Bull. Soc. Bot., XXXIII, 387, 1886; Pl. Delav., 37; Garden and For. 67, 1896.	- glaucophylla FRANCH. Pl. Delav., 222.
- subtriplinervis FRANCH. Bull. Mus. hist. nat., 1895, 63.	- mucronata FRANCH. Pl. Delav., 223.
- yunnanensis FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 388, 1886; Pl. Delav., 38.	Desmodium callianthum FRANCH. Pl. Delav., 173.
Celastrus racemulosa FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 455, 1886; Pl. Delav., 132.	- cinerascens FRANCH. Pl. Delav., 174.
	- hamulatum FRANCH. Pl. Delav., 175.
	- hispidum FRANCH. Pl. Delav., 174.
	- rhabdocladum FRANCH. Pl. Delav., 173.
	- yunnanense FRANCH. Pl. Delav., 172.

- Deutzia discolor* HEMSL. var. *purpurascens*. — Rev. hort. 244, 1894; — Ibid., 64, 1895 (= *Deutzia purpurascens* REHD.).
Dipelta yunnanensis FRANCH. Rev. Hort. 246, 1891; Journ. de Botan., 309, 1896.
Distylium racemosum SIEB. & ZUCC. var. *chinense* FRANCH. in I.F.S., I, 290.
Enkianthus brachyphyllus FRANCH. Journ. de Botan., 371, 1895.
 — *chinensis* FRANCH. Journ. de Botan., 371, 1895.
Eryobotrya lasiogyne FRANCH. Pl. Delav., 225.
 — *prionophylla* FRANCH. Pl. Delav., 225, t. 46.
Euonymus amygdalifolia FRANCH. Bull. Soc. bot. XXXIII, 453, 1886; Pl. Delav., 129.
 — *ilicifolia* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 453, 1886; Pl. Delav., 128.
 — *linearifolia* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 455, 1886; Pl. Delav., 131.
 — *yunnanensis* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 454, 1886; Pl. Delav., 130.
Gleditschia Delavayi FRANCH. Pl. Delav., 189.
Ilex corallina FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 452, 1886; Pl. Delav., 127.
 — *yunnanensis* FRANCH. Pl. Delav., 128.
Indigofera chaetodonta FRANCH. Pl. Delav., 155.
 — *cinerascens* FRANCH. Pl. Delav., 153.
 — *Delavayi* FRANCH. Pl. Delav., 154.
 — *pendula* FRANCH. Pl. Delav., 156, t. 37.
 — *reticulata* FRANCH. Pl. Delav., 153.
 — *sensitiva* FRANCH. Pl. Delav., 157.
 — *sericophylla* FRANCH. Pl. Delav., 155.
Itea yunnanensis FRANCH. Journ. de Botan., 268, 1896.
Jasminum polyanthum FRANCH. Rev. Hort., 207, 1891.
Koelreuteria bipinnata FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 463, 1886; FRANCHET in Rev. Hort., 393, 1888; Pl. Delav., 143, tab. 29, 30.
Lespedeza capillipes FRANCH. Pl. Delav., 165; Rev. Hort., 225, 1890.
 — *Delavayi* FRANCH. Pl. Delav., 165; FRANCH. in Rev. Hort., 226, 1890.
 — *fasciculiflora* FRANCH. Pl. Delav., 169.
 — *hirtella* FRANCH. Pl. Delav., 167.
Lespedeza trigonoclada FRANCH. Pl. Delav., 167, tab. 42.
 — *yunnanensis* FRANCH. Pl. Delav., 166, t. 41.
Lonicera adenophora FRANCH. Journ. de Botan., 311, 1896.
 — *cyanocarpa* FRANCH. Journ. de Botan., 314, 1896.
 — *Delavayi* FRANCH. Journ. de Botan., 310, 1896.
 — *setifera* FRANCH. Journ. de Botan. 314, 1896.
 — *stenosiphon* FRANCH. Journ. de Botan., 318, 1896.
 — *trichopoda* FRANCH. Journ. de Botan., 317, 1896.
 — *yunnanensis* FRANCH. Journ. de Botan., 310, 1896.
Magnolia Delavayi FRANCH. Pl. Delav., tab. 9, 10.
Milletia scabricaulis FRANCH. Pl. Delav., 158.
Osmanthus Delavayi FRANCH. Bull. Soc. Linn. Paris, 612, 1886; I.F.S., II, 87.
Oxytropis yunnanensis FRANCH. Pl. Delav., 168.
Paeonia Delavayi FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 382, 1886; Pl. Delav., 31.
 — *lutea* DELAVAY in sched. FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 383, 1886; Pl. Delav., 32.
Panax Delavayi FRANCH. Journ. de Botan., 305, 1896.
Pentapanax yunnanensis FRANCH. Journ. de Botan., 305, 1896.
Prunus caudatus FRANCH. Pl. Delav., 196.
 — *Mume* SIEB. & ZUCC. var. *pallens* FRANCH. Pl. Delav., 197 t. 44.
 — *serrula* FRANCH. Pl. Delav., 196.
 — *yunnanensis* FRANCH. Pl. Delav., 195.
Pyrus Delavayi FRANCH. Pl. Delav., 227, t. 47 (= *Docynia Delavayi* SCHNEID.).
 — *scabrifolia* FRANCH. Pl. Delav., 229.
 — *yunnanensis* FRANCH. Pl. Delav., 228 (= *Malus yunnanensis* SCHNEID.).
Rhododendron atrovirens FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 235, 1886; I.F.S., II, 19.
 — *aureum* FRANCH. Journ. de Bot., 394, 1895.
 — *brachyanthum* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 234, 1886; I.F.S., II, 20.
 — *bullatum* FRANCH. Bull. Soc. bot.,

- XXXIV, 281, 1887; I.F.S., II, 20.
Rhododendron Bureavi FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIV, 281, 1887; I.F.S., II, 21.
- *campylogynum* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXII, 10, 1885 et XXXIII, 233, 1886; I.F.S., II, 21.
  - *cephalanthum* FRANCH. Bull. Soc. bot. XXXII, 9, 1885 et XXXIII, 234, 1886; I.F.S., II, 21.
  - *chartophyllum* FRANCH. Journ. de Botan., 398, 1895.
  - *ciliicalyx* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 233, 1886; I.F.S., II, 21; Kew Bull., 1896, App. II, 16.
  - *crassum* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIV, 282, 1887; I.F.S., II, 22.
  - *cyanocarpum* FRANCH. Journ. de Botan., 389, 1895, var. *van Rh. Thompsoni* Hooker fil. (Sikkim).
  - *decorum* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 230, 1886.
  - *Delavayi* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 231, 1886; I.F.S., II, 22.
  - *fastigiatum* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 234, 1886. (Dezelfde als *Rh. capitatum* var. FRANCH. in Bull. Soc. bot., XXXII, 9, 1885; I.F.S., II, 23).
  - *glanduliferum* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 231, 1886.
  - *haematodes* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 232, 1886; I.F.S., II, 24.
  - *heliopsis* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIV, 283, 1867; I.F.S., II, 24.
  - *irroratum* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIV, 280, 1887; I.F.S., II, 26; Bot. Mag. tab. 7361 (1894).
  - *lacteam* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 231, 1886; I.F.S., II, 26.
  - *microphyton* FRANCH. Bull. Soc. bot. XXXIII, 235, 1886; I.F.S., II, 28.
  - *neriifolium* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 230, 1886; I.F.S., II, 28.
  - *oleifolium* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 235, 1886; I.F.S., II, 28.
  - *polycladum* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 234, 1886; I.F.S., II, 29.
  - *racemosum* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 235, 1886; I.F.S., II, 29; Bot. Mag. tab. 7301 (1893).
  - *Rhododendron rigidum* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 233, 1886; I.F.S., II, 29.
  - *rubiginosum* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIV, 282, 1887; I.F.S., II, 30.
  - *scabrifolium* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 236, 1886; I.F.S., II, 30; Bot. Mag. tab. 7159 (1891).
  - *spiciferum* FRANCH. Journ. de Bot., 400, 1895.
  - *stamineum* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 236, 1886; I.F.S., II, 30.
  - *sulfureum* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIV, 283, 1887; I.F.S., II, 31.
  - *taliense* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 232, 1886; I.F.S., II, 31.
  - *trichocladon* FRANCH., Bull. Soc. bot., XXXIII, 234, 1886; I.F.S., II, 31.
  - *trichostomum* FRANCH. Journ. de Botan., 1895, 396 (= *Rh. fragrans* MAXIM. var. *parviflora* FRANCH. in Bull. Soc. bot., XXXIV, 284, 1887).
  - *yunnanense* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 232, 1886; I.F.S., II, 32.
  - Rhus Delavayi* FRANCH. Bull. Soc. bot., XXXIII, 466, 1886; Pl. Delav., 148.
  - Rubus otophorus* FRANCH. Pl. Delav., 204.
  - *polytrichus* FRANCH. Pl. Delav., 204 (= *Rubus tricolor* FOCKE).
  - Spiraea velutina* FRANCH. Pl. Delav., 201.
  - *virgata* FRANCH. Pl. Delav., 199.
  - *yunnanensis* FRANCH. Pl. Delav., 200.
  - Syringa sempervirens* FRANCH. Bull. Soc. Linn. Paris, 613, 1886; I.F.S., II, 84. (= *Ligustrum sempervirens* LINGELSH.).
  - *yunnanensis* FRANCH. Rev. Hort., 310, 1891.
  - Vaccinium Delavayi* FRANCH. Journ. de Bot., 367, 1895.
  - *fragile* FRANCH. Journ. de Bot., 366, 1895.
  - *pubicalyx* FRANCH. Journ. de Bot., 369, 1895.
  - *yunnanense* FRANCH. Journ. de Bot., 368, 1895.
  - Viburnum pallidum* FRANCH. Journ. de Botan., 308, 1896.
  - Zanthoxylum multijugum* FRANCH. Pl. Delav., 124.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- E. BRETSCHNEIDER: History of european botanical Discoveries in China, Vol. I, 1898.
- A. FRANCHET: Le R. P. Delavay. Journ. de Bot. T. X, blz. 144-146, 1896.
- : Plantae Yunnanensis. Bull. de la Soc. Bot. de France T. 33, blz. 58-467.
- : Plantae Delavayanae, Vol. I-III, Parijs, 1889-1890.
- Dit mooie werk werd indertijd uitgegeven onder de auspiciën van het Ministère de l'Instruction publique. De bedoeling was dat het een volledig overzicht in systematische volgorde zou geven van de botanische verzamelingen van DELAVAY. Het eerste deel verscheen in 1887, en bevatte 80 blz., met 15 platen. Het derde deel verscheen in 1890; de tekst loopt tot blz. 240, de platen tot en met no 45. Volgens BRETSCHNEIDER moeten er nog 15 platen vervaardigd zijn, maar FRANCHET heeft den bijbehorenden tekst niet voltooid.
- : Plantes de Yun-nan récoltées par M. l'Abbé Delavay. Bull. de la Soc. Bot. de France, T. 32, blz. 3-11; 26-30, 1886.
- : Rhododendron du Thèbet oriental et du Yun-nan. Bull. de la Soc. Bot. de France, T. 33, blz. 223-236, 1886.
- : Descriptions de quelques espèces ou variétés nouvelles de Rhododendron du Yun-nan. Bull. de la Soc. Bot. de France, T. 34, blz. 280-285, 1887.
- : Araliaceae, Cornaceae et Caprifoliaceae novae e flora sinensi. Journ. de Bot., T. X, blz. 301-319, 1896.
- : Saxifragaceae, Crassulaceae et Combretaceae novae e flora sinensi. Journ. de Bot. T. X, blz. 260-269; 281-292, 1896.
- : Plantes Nouvelles de la Chine occidentale. Journ. de Bot. T. IX, blz. 364-372; 389-400, 1895.
- : Plantes de la Chine occidentale. Bull. du Mus. d' Hist. Nat. T. 1, blz. 62-66, 1895.
- : Jasminum polyanthum. Rev. Hort., Jrg. 63, blz. 270, 1891.
- : Dipelta yunnanensis. Rev. Hort., Jrg. 63, blz. 246-247, 1891.
- : Les Lespedeza de la Chine occidentale. Rev. Hort., Jrg. 62, blz. 225-227, 1890.